

İhracat ve İthalatın Enflasyon Üzerindeki Etkilerine İlişkin Ampirik Bir Analiz: 1971-2019 Dönemi

DOI: 10.26466/opus.903068

*

Mustafa Baylan* - Enver Günay** - Mustafa Karakuş*** Onur Çelik****

* Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, Kahramanmaraş/Türkiye

E-Posta: m_baylan@ksu.edu.tr

ORCID: [0000-0001-8604-4634](https://orcid.org/0000-0001-8604-4634)

** Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, Kahramanmaraş/Türkiye

E-Posta: envergunay@hotmail.com

ORCID: [0000-0002-8294-726X](https://orcid.org/0000-0002-8294-726X)

***Öğr. Gör. Dr., İskenderun Teknik Üniversitesi, İskenderun MYO, Hatay/Türkiye

E-Posta: karakusmustafa@outlook.com

ORCID: [0000-0001-7207-6686](https://orcid.org/0000-0001-7207-6686)

**** Dr. Öğrencisi. YÖK 100/2000 Bursiyeri Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, SBE, İktisat
ABD, Kahramanmaraş/Türkiye

E-Posta celik.onur027@gmail.com

ORCID: [0000-0002-5990-6128](https://orcid.org/0000-0002-5990-6128)

Öz

Enflasyon kavramı, birçok ekonomik göstergiyi etkilemesi nedeniyle iktisat literatüründe sıkça tartışılan bir konu olmuştur. İktisadi doktrinlere göre enflasyon çeşitli nedenlerle ortaya çıkabilir ve, kaynak dağılımını etkilemesi yönüyle önemli bir veri olarak kabul edilmektedir. İktisat literatüründe bazı yaklaşımlar enflasyonu arz yönlü açıklarken bazıları talep yönlü açıklamaktadır. Talep yönüyle enflasyonu konu alan varsayımlar, uluslararası ekonomik ilişkilerin en önemli göstergelerinden olan ihracat ve ithalatın toplam talebi etkilemesi nedeniyle enflasyon üzerinde artırıcı veya azaltıcı etki yaratabileceğini savunmaktadır. Bu çalışmada Türkiye ekonomisinin 1971-2019 dönemine ait ihracat ve ithalatın, enflasyon üzerindeki etkilerinin zaman serileri ile ampirik olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, ADF birim kök, VAR analizi ve Johansen eş bütünlük testlerinden yararlanılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre modelde yer alan seriler eş bütünlüktedir. Diğer bir ifade modelde yer alan seriler uzun dönemde birlikte hareket etmektedir. İhracat değişkeni enflasyon üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı, ithalat değişkeni ise enflasyon üzerinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Enflasyon, İhracat, İthalat, Dış Ticaret.

JEL Kodları: E12, E31, C22.

An Empirical Analysis of the Effects of Exports and Imports on Inflation: The Period of 1971-2019

*

Abstract

The concept of inflation has been a frequently discussed issue in the economics literature, as it affects many economic indicators. According to economic doctrines, inflation may occur for various reasons and it is accepted as an important data as it affects the resource allocation. In the economics literature, some approaches explain inflation as supply-side, while others explain it as demand-side. Assumptions regarding inflation on the demand side argue that exports and imports which are the most important indicators of international economic relations may have an increasing or decreasing effect on inflation, as they affect aggregate demand. In this study, it is aimed to investigate the effects of export and import over inflation empirically in Turkish economy for the period 1971-2019. In this line with the purpose of study, ADF unit root, VAR analysis and Johansen cointegration tests are used. According to the findings obtained, the series in the model are co-integrated. In other words, the series in the model move together in the long run. Additionally, the export variable has a positive and statistically significant effect on inflation, while the import variable has a negative and statistically significant effect on inflation.

Keywords: Turkey, Inflation, Export, Import, Foreign Trade

JEL Codes: E12, E31, C22.

Giriş

Fiyatlar genel düzeyindeki istikrarsızlık diğer makroekonomik göstergeleri de olumsuz etkileyebilmektedir. Bundan dolayı da söz konusu istikrarsızlığı yaratan nedenlerin tespiti önem arz etmektedir. Bir fiyat istikrarsızlığı olarak enflasyonun nedenleri hususunda iktisadi yaklaşımlar farklı görüşlere sahiptirler. Bunlardan bir kısmı enflasyonu parasal bir olgu olarak görürken diğerleri de enflasyonu ya talep ya da arzda meydana gelen değişmelerin sonucu olarak görmektedirler. Örneğin, klasik iktisadi yaklaşımda enflasyon olgusu paranın miktar teorisi çerçevesinde ele alınmakta ve enflasyonun temel nedeni olarak dışsal olan para arzındaki artışlar görülmektedir. Dahası bu yaklaşımda fiyatlar genel seviyesinin para miktarıyla aynı yönde ve aynı oranda değiştiği kabul edilmektedir (Fisher, 1922, s.26).

Keynesyen iktisadi yaklaşım klasiklerin bu görüşünü ancak ekonomi tam istihdamda olma şartı ile kabul etmektedir. Bu görüşe göre ekonomi eksik istihdamda iken para miktarındaki artışlar enflasyon yaratmayacaktır. Keynesyen yaklaşım para arzındaki artışların faiz oranını düşüreceğini, faizlerin düşmesinin yatırımları artıracığını, yatırımların artmasının ise efektif talebi artıracığını söylemektedir. Efektif talepteki bu artış, ekonomi tam istihdam seviyesine yaklaştıkça, kısmen toplam arzı kısmen de fiyatlar genel seviyesini artıracığı savunulmaktadır (Keynes, 2008, s.259). Keynesyen toplam talep fonksiyonuna göre ihracat toplam talebi pozitif, ithalat ise negatif olarak etkilemektedir. Buna göre artan toplam talep yurtiçi fiyatları artıracaktır. Diğer yandan ithalat artışı ise yarattığı negatif etki ile fiyatların düşmesine neden olacaktır.

Parasalci yaklaşım da enflasyonu parasal bir sorun olarak görmektedir. Parasalcılara göre enflasyon harcanabilir mal ve hizmet miktarının para miktarı kadar hızlı artmaması sonucunda oluşmaktadır. Bu yaklaşımda para stokundaki değişme, kısa dönemde istihdam ve reel faiz oranlarını değiştirirse de, uzun dönemde hepsi denge değerlerine geri dönecek, değişken sadece fiyatlar olacaktır (Friedman, 1975, s.21).

Rasyonel bekleyişler hipotezini kullanan Yeni Klasik yaklaşımda Lucas modeline göre, iktisadi birimler para politikasının etkileri ve mevcut durum hakkında tam bilgiye sahip iseler para arzında bir artış olması durumunda, beklenen enflasyon artacaktır.

Kamu borcu reel faiz oranının milli gelir büyüme oranından yüksek olması, merkez bankasının para basarak gelir sağlamasının mümkün olması ve merkez bankasının mali baskılara boyun eğen yapıya sahip olması koşullarında ortaya çıkan Nahoş Parasalcı Aritmetik yaklaşımında ise enflasyon mali güdümlü parasal bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Bundan dolayı da enflasyonist süreçte merkez bankası ve hazinenin birbirlerinden bağımsız düşünülemeyeceği vurgulanmaktadır (Özaktas, 2008, s.162).

Yeni klasik iktisadın ikinci nesli olarak da adlandırılan Reel Konjonktür Teorisi parasal şokların reel etkilere sahip olmadığı kabul edilmektedir. Petrol fiyatlarındaki değişimler gibi negatif arz şoklarının enflasyon üzerindeki etkisine dikkat çekmektedirler. Reel Konjonktür Teorisi'ne göre üretim hacminde önemli değişimler yaratabilen sürekli ve negatif arz şokları, para arzı ve paranın dolanım hızı sabit iken, enflasyona neden olabilecektir (Kirbitçi-oğlu, 2001, s.50).

Maliyet enflasyonu teorilerinin en önemli versiyonlarından biri Yapısalci yaklaşımdır. Parasalcı yaklaşım para arzındaki artışların enflasyon yarattığını, yapısalci yaklaşım ise enflasyonun para arzında artış yarattığını ileri sürmektedir. Bu yaklaşıma göre enflasyonun iki yapısal nedeni vardır. Bunlardan birincisi, tarım ve sanayi sektörleri arasındaki yapısal dengesizliktir. Diğeri ise inelastik ihracat ve ithalattır. Bu durum bir taraftan dış ticaret açıklarının kapanmasını zorlaştırmakta diğer taraftan da devalüasyon ve yurt içi fiyatların artmasına neden olmaktadır (Yüksel, 2013, s.90-93).

Yeni Keynesyen yaklaşım rasyonel bekleyişler varsayımı kabul edilmekle birlikte nominal ve reel katılıklar nedeniyle piyasaların sürekli olarak temizlenemeyeceği, parasal değişkenlerin reel faktörleri etkileyebileceği kabul edilmektedir. Yeni Keynesyenler göre fiyat ayarlamalarının bir menü maliyeti yaratması nedeniyle fiyatlar sürekli değil belirli aralıklarla değişmektedir. Bu değişimin sürekli olacağı beklentisi atalet yaratmaktadır (Akkuş, 2006, s.188-192).

Yeni neo-klasik sentez yaklaşımı da kısa dönemde fiyatların yapışkan olduğunu kabul etmektedir. Bu yaklaşıma göre parasal büyüklüklerde meydana gelen bir değişme faiz oranlarını etkilemektedir. Faiz oranındaki değişmelere en fazla duyarlı olan kalem yatırım harcamalarıdır. Yatırım harcamalarında meydana gelen değişme toplam talepte yarattığı etki üzerinden fiyatları değiştirmektedir. Bundan dolayı bu yaklaşımda enflasyonla mücadelede para politikasına büyük önem verilmektedir (Çakmalı vd., 2011, s.175).

Politik Konjonktür Teorisine göre demokratik ülkelerde siyasi iktidar iktidarda kalma için seçim dönemlerinde ekonomiyi manipüle etmektedirler. Yüksek istihdam ve yüksek büyüme sağlamak adına toplam talebi artırıcı politikalar izlerler. İzlenen bu genişletici politikalar enflasyon yaratmaktadır. Seçim sonrasında da enflasyonla mücadele için daraltıcı politikalara başvurulur (Eryılmaz, 2014, s.2).

Literatür Taraması

Yukarıda bahsedildiği gibi Keynesyen görüş enflasyonu belli bir dönemde efektif talebin ekonominin üretebileceği maksimum mal ve hizmet miktarından fazla olmasına bağlamaktadır. İhracat ve ithalat ise efektif talebi ters işaretle etkilemektedir. Dolayısıyla ihracat ve ithalatın enflasyonu nasıl etkilediği birçok çalışmada test edilmiştir. İhracat, ithalat ve enflasyon arasındaki ilişkiyi konu edinen ampirik çalışmalardan bir kısmı tek bir ülkeyi diğer bir kısmı da ülke gruplarını incelemiştir. Tek ülkeyi inceleyen çalışmalardan en güncel olanı Ulfa ve Abbas' a aittir.

Ulfa ve Abbas (2018) 1990-2016 döneminde Endonezya'da ihracat ve ithalatın enflasyon üzerindeki etkisini çoklu doğrusal regresyon kullanılarak analiz etmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlar 1990-2016 döneminde Endonezya'da ihracatın enflasyonu etkilemediğini, ithalatın ise enflasyon üzerinde önemli ve olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Diğer bir güncel çalışma ise Sahoo ve Sethi'e aittir. Sahoo ve Sethi (2018) ise Hindistan için 1975-2017 arası enflasyon, ihracat, ithalat ve doğrudan yabancı yatırım arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İhracattan enflasyona tek yönlü, enflasyondan ithalata tek yönlü ve ihracat ile yabancı yatırımlar arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit etmiştir.

Munepapa ve Sheefeni (2017)'nin çalışması 1991:1-2013:4 arasında Namibya'da ithalatın enflasyonu nasıl etkilediğini araştırmıştır. Yazarlar Namibya'da ithalatın kısa vadede enflasyonu etkilemediği ancak uzun vadede önemli derecede etkilediği sonucuna varmıştır.

Yee vd. (2016) ise zaman serisi analizi kullanılarak 1975-2013 arası Malezya için ihracat, ithalat, enflasyon ve döviz kuru arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. İhracat ile ithalat ve döviz kuru arasında pozitif, enflasyon ile negatif ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Mukit ve Shafiullah (2014) 1994-2011 dönemi Bangladeş ekonomisi için aylık zaman serisi verilerini kullanarak enflasyon, ithalat ve ihracat arasında uzun ve kısa vadeli ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmaya göre uzun vadede ithalatta meydana gelen yüzde birlik bir artış enflasyonu sırasıyla yüzde üçten fazla artırmakta iken ihracatta meydana gelen yüzde birlik bir artış enflasyonu yaklaşık yüzde iki kadar azaltmaktadır. Yine, çalışmaya göre enflasyon ile ihracat arasında çift yönlü bir nedensellik, enflasyondan ithalata tek yönlü bir nedensellik vardır.

Alpha ve Pingfeng (2012)'de 1990-2013 yılları arasında Sierra Leone'de enflasyonun belirleyicilerini araştırmıştır. Kısa vadede enflasyon ile mal ve hizmet ithalatı arasında önemli bir ilişki olmadığını, uzun vadede ise ters yönlü ve önemli bir ilişki olduğunu belirlemiştir.

Khan ve Gill (2010) 1970-2007 arası verilerle ve EKK yöntemiyle Pakistan örneğinde enflasyonun belirleyicilerini ortaya koymaya çalışmıştır. Elde ettikleri sonuçlara göre ithalat değerindeki yüzde onluk bir artış TÜFE'yi yüzde bir buçuk artırmaktadır.

Dexter vd (2005) çalışmalarında Amerikan ekonomisinde ithalat, ihracat ve enflasyon arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Çalışmada 1967-1999 arasını 1967-1981 ve 1982-1999 olarak iki peridotta incelemiştir. 1967-1981 döneminde ihracat ile enflasyon arasında pozitif ve 1982-1999 döneminde ithalat ile enflasyon arasında negatif ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. İlk dönemde ithalattla enflasyon ve ikinci dönemde ihracatla enflasyon arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını vurgulamışlardır.

Tek ülkeyi inceleyen çalışmalar içinde Türkiye'yi inceleyen en güncel çalışma Öksüzler'e aittir. Öksüzler (2019) Türkiye'de enflasyon, işsizlik ve dış ticaret arasındaki nedensellik ilişkisini 2014-2019 dönemine ait aylık veriler kullanarak incelemiştir. Çalışmada ne ithalat ile enflasyon ne de ihracat ile enflasyon arasında bir nedensellik ilişkisine rastlanılmıştır. Petek ve Çelik (2017) ise Türkiye'de 1990-2015 yılları arası aylık veriler kullanarak, enflasyon, ihracat, ithalat ve döviz kuru arasındaki ilişkinin ekonometrik analizini yapmıştır. Elde edilen bulgulara göre değişkenler uzun dönemde birlikte hareket etmektedir. Ayrıca döviz kuru ve ithalat ihracatın, enflasyon ve ihracat ise ithalatın nedeni olduğu tespit edilmiştir.

Ülke gruplarını inceleyen çalışmalardan Lim ve Sek (2014), ülkeleri yüksek enflasyona sahip ve düşük enflasyona sahip ülkeler olarak iki gruba ayırdıktan sonra enflasyon ile diğer değişkenler arasındaki kısa dönem ve uzun

dönem ilişkisi ARDL modeli ile araştırmıştır. Elde edilen sonuçlar mal ve hizmet ithalatının uzun ve kısa vadede düşük enflasyonlu ülkelerde enflasyon üzerinde negatif ve önemli bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Yüksek enflasyonlu ülkelerde ise para arzı ve tüketim harcamalarının kısa ve uzun vadede enflasyonun belirleyicileri olduğu saptamıştır.

Özcan (2014) ise GMM dinamik panel veri yöntemi kullanarak 44 gelişmekte olan ülke için 2000-2009 arası enflasyon kaynaklarını belirlemiştir. Çalışmada ithalat ve ihracat yerine cari işlemler açığı kullanılmış ve cari işlemler açığındaki artışların enflasyonu hızlandırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Osorio ve Ünsal (2013)'da GVAR ve SVAR modelleri kullanarak için 1986:1-2010:1 arası Asya kıtasındaki enflasyon dinamiklerinin nicel bir analizini yapmıştır. Çalışmada ithalatın, özellikle petrol ithalatçı ülkelerde, enflasyondaki değişmelerin yüzde kırk beşini açıkladığı tespit edilmiştir. İhracatın ise indirekt olarak enflasyonu etkilediği vurgulanmıştır.

Gylfason, T. (1997)'de 1985-1994 döneminde düşük, orta ve yüksek gelirli ülkelerde ihracat, enflasyon ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi regresyon analizi ile ortaya koymuştur. İncelenen dönemde enflasyonun sadece orta gelirli ülkelerde ihracatı düşürdüğünü ve büyümeyi yavaşlattığını tespit etmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye ekonomisinde ihracat ve ithalatın enflasyon üzerindeki etkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Tek ülkeyi inceleyen çalışmalar içinde Türkiye'yi inceleyen yoğun bir literatüre rastlanılmamıştır. Ayrıca çalışma bilindiği kadarıyla incelediği dönem ve kullandığı değişkenler farklılığıyla mevcut literatüre katkı sağlayacaktır.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünün ardından ikinci bölümde Türkiye ekonomisinde referans dönem içerisinde enflasyon, ihracat ve ithalat ile ilgili gelişmeler ele alınmıştır. Para politikası ile ilgili gelişmeler, Türkiye ekonomisinin ihracat ve ithalatının kalemleri ve dış ticarete en yoğun ekonomik ilişki kurduğu ekonomiler, ihracat ve ithalat rakamları ile açıklanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise çalışmanın ampirik analizinde kullanılacak veri seti tanıtılmakta, kullanılan ampirik yöntemle ilişkin bilgiler aktarılmaktadır. Çalışmada elde edilen bulgular dördüncü bölümde yer almıştır. Tartışma ve sonuç bölümünde ise analizlerde elde edilen sonuçlara ilişkin genel bir değerlendirme yapılarak politika önerilerine yer verilmiştir.

Türkiye’de 2000-2019 Dönemi İhracat, İthalat ve Enflasyon Gelişmeleri

Türkiye’nin yakın tarihi incelendiğinde, enflasyon, ihracat ve ithalatta yaşanan gelişmeler çeşitli dönüşümleri içeren ve küresel gelişmelerden büyük ölçüde etkilenen bir özelliğe sahiptir. Özellikle sahip olduğu kırılganlıklar sebebiyle küresel ve bölgesel gelişmeler ekonominin birçok iktisadi göstergesi üzerinde ciddi etkiler yaratmaktadır.

Gelişmekte olan birçok ekonomide olduğu gibi, Türkiye’de enflasyon kronik bir iktisadi problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Oluşturulan ekonomi politikaları uzun yıllardır enflasyonla mücadele kapsamında yer alan uygulamalara yer vermiştir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)’nin ortaya koyduğu politikalar ekonomide fiyat istikrarını sağlamak üzerine kurulmuştur. Bu kapsamda enflasyon, Türkiye ekonomisinde her dönemde yer bulan güncel bir iktisadi problem olmuştur.

2000’li yılların başında krizlerin getirdiği iktisadi problemler ile mücadele eden Türkiye ekonomisi, önce örtük sonra açık enflasyon hedeflemesi uygulamıştır. TCMB, 2001 yılındaki krizden sonra dalgalı kur rejimine geçerek ekonomide kronikleşmiş enflasyon problemini çözmek ve kriz nedeniyle karşılaşılan belirsizlik ortamının etkilerinin enflasyon hedefinin başarıya ulaşmasında yaratacağı olumsuzlukları ortadan kaldırmak adına örtük enflasyon hedeflemesi seçilmiştir (Kara ve Orak, 2008, s.37).

Örtük enflasyon hedeflemesinin uygulandığı 2002-2005 döneminde enflasyon ile ilgili göstergeler iyileşmeye başlamıştır. Bununla birlikte enflasyon istenen düzeye yaklaşırken işsizlik oranında artış görülmemiş ve yüksek büyüme oranları yakalanmıştır (Peker, 2011, s.497).

2006 yılından itibaren Türkiye ekonomisinde açık enflasyon hedeflemesine geçiş yapılmıştır. Hedefleme türünün değişmesi ile başlayan dönemde enflasyon oranında hedeflerden sapmalar görülmüştür. Bunların sebepleri olarak ekonomiden kaçan sıcak para, petrol fiyatlarının yaşanan riskler nedeniyle artması ve 2008 krizi sayılabilir. Hedefi aşan enflasyon oranları beklenen enflasyonun da artmasına neden olmuştur. Ancak belirtmelidir ki Türkiye’nin enflasyon verisindeki hedeflerini gerçekleştirememesinin nedeni ekonomi politikası değil, dış dünyada yaşanan gelişmeler olmuştur. Ayrıca kriz döneminin ardından 2017 yılına kadar olan dönemde Türkiye’nin kendi

içindeki ve çevresel faktörler nedeniyle döviz kurlarında ciddi artışlar görülmüştür, bu nedenle girdi maliyetlerinde artış yaşanmış ve gerçekleşen enflasyon hedeflenen enflasyonun üzerinde oluşmuştur. (Durmuş, 2018, s.195,197).

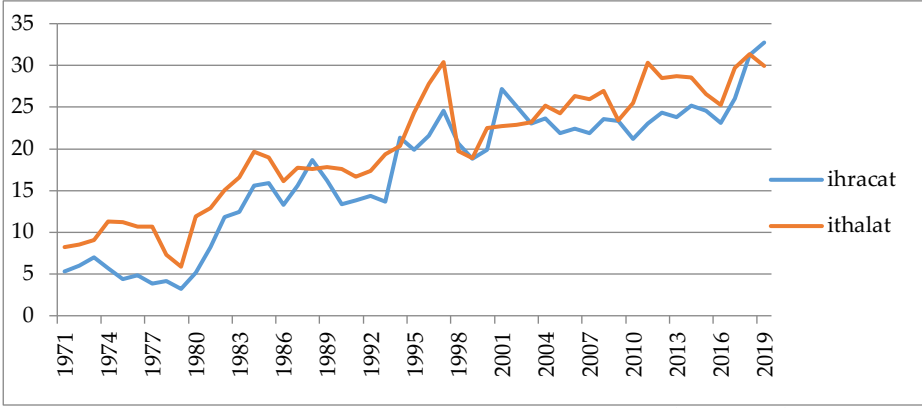
Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülkelerin başında Almanya gelmektedir. Coğrafi yakınlık, Almanya'da çok sayıda Türkün yaşaması, Türkiye'de kurulan Alman şirketleri ve kur farkının Türk mallarını göreceli olarak daha ucuz hale getirmesi bu durumun başlıca nedenleridir (Koşar, 2018, s.20). Bu ülkeleri İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri takip etmektedir. 2020 verilerine göre Türkiye'nin dış ticaret hacmi yaklaşık olarak 390 milyar \$ olarak oluşurken bunun yaklaşık 170 milyarı ihracat, 220 milyarı ithalat olarak gerçekleşmiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2021).

2020 Aralık ayı verilerine göre Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı mal grubu sanayi ürünleri olurken; bunların içerisindeki en büyük pay 25,5 milyar \$ ile otomotiv endüstrisine aittir. Bunu 18 milyar\$ ile kimyevi madde ve mamuller, 11 milyar\$ ile elektrik elektronik ürünleri takip etmektedir (Türkiye İhracatçılar Meclisi, 2021).

Küreselleşmenin artmasıyla birlikte ülkeler arasındaki alış verişin hacmi yükselmiş ve karşılıklı bağımlılıklar meydana gelmiştir. Özellikle gelişmekte olan ekonomilerin ülke içindeki iktisadi hedeflerini gerçekleştirmek için diğer ülkelerin ürettiği mal ve hizmete ihtiyaç duyması bir gelişmekte olan ülke olan Türkiye için ithalatın kapılarını açmıştır.

Türkiye'de 1980 sonrasında yaşadığı liberal dönüşümle birlikte ithalatın önündeki engeller kaldırılmış, böylelikle ithalatta ve dış ticaret açıklarında artışlar görülmüştür (Cenger ve Çütücü, 2018, s.489-490). 2006 yılı verileri incelendiğinde, oluşan 31,9 milyar \$ cari işlemler açığının 27 milyarının dış ticaretteki açıktan kaynaklandığı anlaşılmaktadır (Öz, 2007, s.15).

2018 döneminde ithalatın en önemli kalemini, toplam ithalatın %78,9'u ile imalat sanayi ürünleri oluşturmaktadır (Özden ve Ersan, 2019, s.1). 2020 Aralık dönemi verilerine göre ham madde ve ara mal grubundaki bu ürünlerin rakamsal değeri 16,2 milyar \$ olarak hesaplanırken, bu ürünleri 3,4 milyar ile yatırım, 2,7 milyar ile yatırım malları takip etmiştir. 2020 yılında Türkiye'nin en fazla ithalat yaptığı ülkeler Çin, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. Çin'in toplam ithalattaki payı %11,1, Almanya'nın %10,7 ve Rusya'nın %9 olmuştur (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2020). Aşağıdaki şekilde, Türkiye'nin 1971-2019 dönemine ait ihracat ve ithalat verileri gösterilmektedir.

Şekil 1. Türkiye Ekonomisinde 1971-2019 Dönemine Ait İhracat ve İthalat

Kaynak: Dünya Bankası

Şekle göre Türkiye'deki ihracat ve ithalat verilerinin yıllık değişimlerinde ciddi oynaklıklar göstermektedir. Özellikle ihracat ve ithalattaki kırılma düzeyindeki hareketler paralellik göstermektedir. Dahası, ele alınan dönemde bu iki değişken arasında regresyon analizi sonuçlarına göre (Tablo 1), ithalattaki %1'lik artış ihracatta %1.42 oranında bir artış meydana getirmektedir ve ithalattaki değişimler ihracattaki değişimlerin %90'ını açıklamaktadır. Kısaca, ithal edilen girdiler ile büyüme gerçekleştiren ekonomilerde geçerli olan bu durumun Türkiye için de geçerli olduğu görülmektedir.

Tablo 1. İthalatın İhracat Üzerindeki Etkisini Gösteren Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımlı Değişken: İhracat						
İthalat	Katsayı	1.423675	Standart Hata	0.067467	t-ist. 21.10168	Prob. 0.0000
Sabit	Katsayı	-1.472964	Standart Hata	0.199448	t-ist. -7.385196	Prob. 0.0000
	Prob (F-ist.)	0.000000				
	R ²	0.904526				

Diğer yandan 2000'li yılların başında yaşanan krizler neticesinde %50'nin üzerine çıkan enflasyon oranı daha önce belirtildiği üzere 2002-2005 ve 2006 sonrası dönemde oluşturulan enflasyonla mücadele programları neticesinde öncelikle belirli bir trend oluşturmuş daha sonra uzun yıllar %10'un altında seyretmiştir. Küresel kriz (2008 krizi, uluslararası faiz oranlarındaki artışlar vb.), ülkede yaşanan siyasi gelişmeler (belirli bir dönem hükümetin kurulmaması, darbe girişimi, siyasi gerginlikler, erken seçim vb.) nedenlere bağlı

olarak ülkeler arasındaki uluslararası ticaret hacmi değişmiş ve döviz kurlarının da etkisi ile enflasyonda yukarı yönlü hareketler izlenmiştir.

Veri Seti ve Yöntem

Bu çalışmada, zaman serileri kullanılarak modelleme yapılmış, bağımlı değişken olarak enflasyon, açıklayıcı değişkenler için ithalat ve ihracat verileri, elde edilebilen en geniş veri aralığı olarak 1971-2019 dönemini kapsayacak biçimde oluşturulmuştur. Modelde yer alan serilere ait veriler Dünya Bankası veri tabanından elde edilmiştir. Böylece çalışmada kullanılacak referans model, $LENF = X_0 + X_1LIHR + X_2LITH + u_t$ şeklinde tanımlanmıştır. LINF logaritması alınmış enflasyon oranını (tüketici fiyat endeksi), LIHR ve LITH logaritması alınmış –sırasıyla- ihracat ve ithalatın milli gelire oranını temsil etmektedir. Modelde yer alan tüm değişkenleri aynı türde (oran) analize dahil edebilmek amacıyla açıklayıcı değişkenlerin milli gelir içerisindeki payı seçilmiş ve tüm serilerin logaritmik değerleri kullanılmıştır. Analizde yer alan referans model Augmented Dickey-Fuller (ADF) birim kök, VAR analizi ve Johansen eş bütünleşme testiyle sınanmıştır. Çalışmada öncelikle serilerin durağanlık düzeyleri tespit edilmiştir. Bu bilgi ışığında model için geçerli olan uygun gecikme uzunluğu VAR analizi ile elde edilmiş olup, Johansen eş bütünleşme testi yapılmıştır. Seriler arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığı ile ilgili tespitten ardından normalize edilmiş eş bütünleşme denklemi elde edilmiştir.

Bulgular

Zaman serileri ile yapılan analizlerle, serilerin sahip olduğu karakteristik özelliklerin tespiti sonraki aşamalarda uygulanacak testlerin belirlenmesi için gereklidir. Öncelikle yapılması gereken, serilerin hangi düzeyde durağan olduğunu belirlemektir. Bu doğrultuda boş hipotezi serilerin biri kök içermesi (durağan olmadığı) şeklinde tanımlanan Augmented birim kök testi sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Augmented Dickey Fuller (ADF) Birim Kök Testi Sonuçları (Seviyede)

MENF			MIHR			MITH			İstatistik
Sa- bitli	Sabitli ve Trendli	Sabit- siz ve Trend- siz	Sa- bitli	Sabitli ve Trendli	Sabit- siz ve Trend- siz	Sa- bitli	Sabitli ve Trendli	Sabit- siz ve Trend- siz	Denklemler
0.63	0.66	0.52	0.64	0.62	0.93	0.35	0.06	0.89	Prob.* (Seviye) t-ist.
-1.28	-1.85	0.52	-	-1.92	0.93	-	-3.40	0.87	
Seri birim kök içermektedir ve durağan değildir.			Seri birim kök içermektedir ve durağan değildir.			Seri birim kök içermektedir ve durağan değildir.			Sonuç

*: %5 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Seviyede yapılan birim kök analizi sonuçlarına göre seriler birim kök içermektedir ve durağan değildir. Bu nedenle serilerin durağanlıkları birinci farkları alınarak yeniden test edilmiş ve sonuçlar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Augmented Dickey Fuller (ADF) Birim Kök Testi Sonuçları (Birinci Farkta)

MENF			MIHR			MITH			İstatistik
Sa- bitli	Sabitli ve Trendli	Sabit- siz ve Trend- siz	Sa- bitli	Sabitli ve Trendli	Sabit- siz ve Trend- siz	Sa- bitli	Sabitli ve Trendli	Sabit- siz ve Trend- siz	Denklemler
0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	Prob.* (1st) t-ist.
-	-6.24	-6.29	-	-6.08	-5.99	-	-6.66	-6.59	
Seri birim kök içermektedir ve durağandır.			Seri birim kök içermektedir ve durağandır.			Seri birim kök içermektedir ve durağandır.			Sonuç

*: %5 anlamlılık düzeyini göstermektedir.

Birim kök analizi yapılan serilerin birinci farkta tamamının durağan olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen bu bilgi, seriler arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığını sınamak açısından gerekli koşulun yerine geldiğini göstermektedir. Sonraki aşamada serilerin uygun gecikme uzunluğunun belirlenebilmesi için VAR analizi kullanılmıştır.

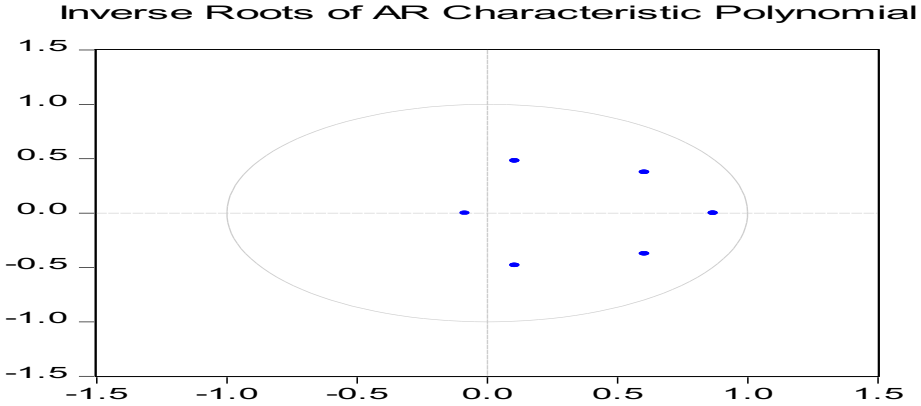
Tablo 4. Uygun Gecikme Uzunluğunun Tespiti (VAR Analizi Sonuçları)

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-19.74608	NA	0.000615	1.119395	1.357913	1.208745
1	44.15542	113.9114	5.66e-05	-1.267627	-0.671331*	-1.044251
2	59.17271	24.811117*	4.40e-05*	-1.52924*	-0.575175	-1.171847*
3	62.14008	4.515558	5.82e-05	-1.266960	0.044891	-0.775533

Tablo 4'te yer alan VAR analizi sonuçlarına göre modele ait uygun gecikme uzunluğu 2 olarak tespit edilmiştir. Uygun gecikme uzunluğuna ait bilgi ışığında Tablo 5'te problemsiz bir modelde geçerli olan varsayımları sınamak amacıyla uygulanan diagnostik testlere ait sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 5. Diagnostik Test Varsayımları ve Sonuçları

Diagnostik Test Varsayımı	Sonuç
H ₀ : Modelde değişen varyans sorunu yoktur.	White-Prob. 0.1067, H ₀ reddedilemez.
H ₀ : Modelde otokolerasyon sorunu yoktur.	LM-Prob. 0.5961, H ₀ reddedilemez.
H ₀ : Modelde yer alan seriler normal dağılımlıdır.	Jarque-Bera-Prob. 0.9621, H ₀ reddedilemez.

Elde edilen bulgulara göre modelde değişen varyans ve otokolerasyon sorunu bulunmamaktadır ve VAR, çember sınırları içinde kalan karakteristik polinomların ters kökleri ile durağanlık şartının sağlandığını göstermektedir. Ayrıca modelde yer alan serilerin normal dağılımlı olduğu varsayımı reddedilememiştir. Tablo 6 ve 7'de serilerin uzun dönemde eş bütünleşiklik durumlarını test eden Johansen eş bütünleşme testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Trace (iz), Max-Eigen (maksimum öz değer) istatistikleri ve %5 kritik değerleri ile yorumlanan test sonuçları, aynı zamanda olasılık değerleri ile değerlendirilmektedir.

Tablo 5. Johansen Eş Bütünleşme Testi Sonuçları (Trace Statistics)

Eş Bütünleşme Sanyısı	Öz Değer	İz Testi	%5'lik Kritik Değer	Olasılık Değeri*
r=0*	0.404511	52.83005	35.19275	0.0003
r≤1*	0.37743	29.98488	20.26184	0.0024
r≤2	0.143912	1.147594	9.164546	0.1188

Tablo 6. Johansen Eş Bütünleşme Testi Sonuçları (Max-Eigen Statistic)

Eş Bütünleşme Sanyısı	Öz Değer	İz Testi	%5'lik Kritik Değer	Olasılık Değeri*
r=0*	0.404511	23.84516	22.29962	0.0302
r≤1*	0.37743	21.83729	15.89210	0.0051
r≤2	0.143912	7.147594	9.164546	0.1188

Johansen eş bütünleşme testi sonuçlarına göre referans modelde yer alan değişkenler arasında 2 adet uzun dönemli ilişki bulunmuştur. Elde edilen uzun dönemli ilişkinin diğer anlamı, serilerin eş bütünleşik oldukları ve uzun dönemde birlikte hareket ettikleridir. Eş bütünleşme testi sonuçlarından elde edilen normalize edilmiş eş bütünleşme denklemi aşağıdaki gibidir:

$$\text{LENF} = 17.31608 + 7.061006\text{LIHR} - 10.90641\text{LITH}$$

$$\text{Standart Hata} = (4.26640) \quad (1.49332)$$

(2.80217)

Normalize edilmiş eş bütünleşme denklemine göre, ihracat değişkeni enflasyon üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı etkiye sahipken, ithalat değişkeni enflasyon üzerinde negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahiptir.

Tartışma ve Sonuç

Makroekonomik hedeflerden biri olan fiyat istikrarını bozan birçok neden vardır. Bu nedenler klasik ve parasalcı görüşlere göre para arzındaki gereksiz büyüme iken Keynesyenlere göre de efektif talepteki büyümedir. Keynesyen toplam talep fonksiyonuna göre ihracat ekonomideki toplam talebi artırırken

ithalat toplam talebi azaltmaktadır Yapısalcı görüş ise enflasyonu diğer yapısal nedenlere bağlamaktadır.

Toplam talebin bileşenlerinden olan dış ticaret birçok faktörden etkilenebildiği gibi birçok makroekonomik göstergesi de etkileyebilmektedir. Çünkü uluslararası ticaret büyük oranda karşılıklı taleplerle ilgilidir ve talebin ekonomideki faktörler üzerinde önemli ölçüde etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu çalışmada, uluslararası ticaretin Türkiye ekonomisindeki enflasyon ile ilişkisi araştırılmıştır. 1971-2019 dönemine ait ihracat ve ithalatın milli gelire oranı açıklayıcı değişkenler olarak seçilirken, enflasyon verisi olarak tüketici fiyat endeksi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, seriler birinci farkta durağanlaşmaktadır. Bu bilgi ışığında yapılan diagnostik testler neticesinde serilerin normal dağıldığı, modelin otokorelasyon ve değişen varyans sorunu içermediği ve VAR analizinin serilerin durağanlık teyit ettiği görülmüştür. Yapılan eş bütünleşme sonuçlarına göre Türkiye ekonomisinde 1971-2019 dönemi için,

- Araştırma modelinde yer alan enflasyon, ihracat ve ithalat değişkenleri eş bütünleşiktir ve uzun dönemde birlikte hareket etmektedir.
- İhracat, enflasyonu pozitif ve anlamlı olarak etkilemektedir.
- İthalat, enflasyonu negatif ve anlamlı olarak etkilemektedir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar gösteriyor ki, dış ticaret konusunda Keynesyen iktisadın varsayımlar, Türkiye ekonomisi için referans dönemde geçerlidir. İhracatın enflasyonu pozitif etkiliyor olması, toplam talebi artırarak talep enflasyonu yaratması şeklinde temellendirilebilir. Diğer yandan ithalat ile enflasyon arasındaki negatif ilişki, Türkiye'nin yurt dışından daha ucuza temin ettiği ara malların üretim maliyetlerini azaltması ile birlikte fiyatlar genel seviyesinin düşürmesi olarak açıklanabilir. Ayrıca ithalat ile birlikte ekonomideki toplam talebin azalması enflasyon üzerinde negatif bir etki göstermektedir.

Sonuç itibarıyla Türkiye ekonomisi, 1980'li yıllardan buyana dışa dönük büyüme modeli seçmiştir. Ancak çalışmanın bulgularına göre ihracat Türkiye'de enflasyon yaratmaktadır. Bu durum enflasyon hedeflemesi uygulayan Türkiye'de enflasyonu düşürmek için ihracattan kaynaklanan talep fazlasını gidermek için yurt içi üretim artırılmasını önemli kılmaktadır. Bu bağlamda üretici teşviklerinin devam ettirilmesi, özellikle sanayi sektörüne ucuz

girdi sağlayan politikalara ağırlık verilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca ihracatın ithalata bağımlılığını azaltmak adına ekonomide yapısal değişikliklere gidilmesi, yurtdışından talep edilen ara ve sermaye mallarının yurtiçinde üretilmesinin hem büyümeyi hem de enflasyonu olumlu etkileyeceği düşünülmektedir. Türkiye’de kurlardaki aşırı oynaklığın dış ticaret ve enflasyon üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için kurlarda istikrar sağlayıcı mekanizmaların iyi işletilmesinin zorunluluğu öne çıkmaktadır. Ayrıca yurt içinde üretimi imkansız ara ve sermaye malların ithalatında, özellikle Türk Lirası’nın aşırı değer kaybettiği dönemlerde, düşük kur teşvik sistemi geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

EXTENDED ABSTRACT

An Empirical Analysis of the Effects of Exports and Imports on Inflation: The Period of 1971-2019

*

Mustafa Baylan - Enver Günay - Mustafa Karakuş-Onur Çelik
Sütçü İmam University - Sütçü İmam University - İskenderun Teknik University- Sütçü İmam University

The reasons for the emergence of inflation have been discussed by many economic doctrines and discussed within the framework of different assumptions. Generally, with regard to the concept of inflation, there are four approach in literature: Monetary, Demand Pull, Cost Push and Structural Theory. However, some economic approaches explain the reasons of inflation with changes in supply while some express it as changes in demand. In Classical economics, inflation is evaluated by the quantity theory of money, it is explained by the increases in the money supply. According to the Classical approach, inflation in the economy is directly proportional to the percentage increase in the money supply.

On the other hand, Keynesian economic approach argues that increases in money supply will only create inflation at the level of full employment, and that inflation will not occur in underemployment due to falling interest rates and increasing investments.

The Monetarist approach claim that inflation is caused by increases in the money supply, on the other hand The Structuralist approach argues that inflation creates an increase in the money supply. According to the New Classical economics, negative shocks give rise to inflation when the money supply and the speed of circulation of money are constant.

New Keynesian approach accepts that monetary variables affect real factors; while The New Neo-Classical synthesis argues that the change in the money supply affects aggregate demand by changing interests/investments and creates changes in prices.

Turkey has struggled with inflation for many years and after 2003 it could reach on single-digit inflation rates. Due to the financial problems experienced after the 2008 crisis, inflation has entered an upward trend

again and reached double digits. With stability in financial markets together with the reduction of the impact of the crisis has begun to favorable inflation again. Inflation stemming from the exchange rate increases after 2014 was balanced by high interest policies. However the unpredicted fluctuations in the Exchange rate after 2018 - despite the shrinkage in demand caused by the high interest rate - brought inflation into an upward trend again due to the boosts in costs. Currently Central Bank of the Republic of Turkey applies high interest rates, low exchange rate policy.

In this study, it is aimed to investigate the effects of Turkey's exports and imports on the inflation (Consumer Price Index) empirically. Within the scope of the analysis, the logarithms of the annual series for the period 1971-2019 which are taken from the World Bank data are used. The series in the analysis are determined in Table 1:

Table 1. Definition of the Variables

Variables	Definition of the Variables	Symbols
Inflation	CPI	LENF
Exports	Total Exports to GDP	LIHR
Imports	Total Imports to GDP	LITH

The econometric model created to examine the effects of exports and imports on inflation is written as follows:

$$\text{LENF} = X_0 + X_1\text{LIHR} + X_2\text{LITH} + u_t$$

In the analysis, unit root and cointegration tests were used.

Table 2. Augmented Dickey Fuller (ADF) Unit Root Test Results (Level)

LENF			LIHR			LITH			Statistics
Inter-cept	Trend and Inter-cept	None	Inter-cept	Trend and Inter-cept	None	Inter-cept	Trend and Inter-cept	None	Equations
0.63	0.66	0.52	0.64	0.62	0.93	0.35	0.06	0.89	Prob.* (Level)
-1.28	-1.85	0.52	-1.24	-1.92	0.93	-1.84	-3.40	0.87	t-ist.
Series root.	unit contains	Series root.	unit contains	Series root.	unit contains	Series root.	unit contains	Series root.	Result

Table 3. Augmented Dickey Fuller (ADF) Unit Root Test Results (1st Difference)

MENF			MIHR			MITH			Statistics
Inter-cept	Trend and Inter-cept	None	Inter-cept	Trend and Inter-cept	None	Inter-cept	Trend and Inter-cept	None	Equiatons
0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	Prob.* (Difference)
-6.22	-6.24	-6.29	-6.14	-6.08	-5.99	-6.69	-6.66	-6.59	t-ist.
Series unit does not contain root.			Series unit does not contain root.			Series unit does not contain root.			Result

According to results of the unit root test, series in level are not stationary at level but they are stationary at first difference.

Table 4. Johansen Cointegration Test Results (Trace Statistics)

Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	%5 Critical Value	Prob.**
r=0*	0.404511	52.83005	35.19275	0.0003
r≤1*	0.37743	29.98488	20.26184	0.0024
r≤2	0.143912	1.147594	9.164546	0.1188

Table 5. Johansen Cointegration Test Results (Max-Eigen Statistic)

Hypothesized No. of CE(s)	Eigenvalue	Trace Statistic	%5 Critical Value	Prob.**
r=0*	0.404511	23.84516	22.29962	0.0302
r≤1*	0.37743	21.83729	15.89210	0.0051
r≤2	0.143912	7.147594	9.164546	0.1188

As shown as the results of Johansen cointegration test, two cointegration has been determined between the series. In other words, the series move together in the long run.

$$\text{LENF} = 17.31608 + 7.061006\text{LIHR} - 10.90641\text{LITH}$$

(4.26640) (1.49332) (2.80217)

In the normalized cointegration equation, it is concluded that exports and imports have a statistically significant effect on inflation. Exports have a positive relationship with inflation, while imports have a negative relationship.

As a result, it is seen to have a significant effect on the export and import of inflation in Turkey. It is understood that Keynesian demand-side

approach to the explaining the variation in inflation is valid for Turkish economy. The positive effect of exports on inflation can be explained as the increase in demand in the economy. Moreover, the negative effect of imports on inflation can be interpreted as relatively cheaper inputs provided by imports.

Kaynakça / References

- Alpha, M. E. and Pingfeng, L. (2015). The determinants of inflation in Sierra Leone: A cointegration analysis. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 6(6), 121-131.
- Cenger, H. ve Çütücü, İ. (2018). İthalattaki değişimin genç işsizliğe etkisi: Türkiye ekonomisi üzerine ekonometrik bir uygulama. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8, 485-503.
- Dexter, A. S., Levi, M. D. and Nault, B. R. (2005). International trade and the connection between excess demand and inflation. *Review of International Economics*, 13(4), 699-708.
- Durmuş, H. (2018). Türkiye’de enflasyon hedeflemesi: Örtük enflasyon ve açık enflasyon dönemleri üzerine bir değerlendirme. *Sürt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 181-201.
- Gylfason, T. (1997). *Exports, inflation, and growth*. International Monetary Fund, 11.03.2021 tarihinde https://www.elibrary.imf.org/doc/IMF001/02248-9781451854138/02248-9781451854138/Other_formats/Source_PDF/02248-9781451899559.pdf adresinden erişildi.
- Kara, A H. ve Orak, M. (2008). *Enflasyon hedeflemesi*. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 16.03.2021 tarihinde https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/6d56677c-1a8e-4a26-a4be-e4935b9a8533/kara_orak.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKS-PACE-6d56677c-1a8e-4a26-a4be-e4935b9a8533-m3fBal- adresinden erişildi.
- Khan, R. E. A. and Gill, A. R. (2010). Determinants of inflation: A case of Pakistan (1970-2007). *Journal of Economics*, 1(1), 45-51.
- Lim, Y. C. and Sek, S. K. (2014). An examination on the determinants of inflation. *Journal of Economics, Business and Management*, 3(7), 678-682.
- Mukit, D.M. and Shafiullah, A. Z. M. (2014). Export, Import and Inflation: A study on Bangladesh. *Amity Global Business Review*, 9, 46-55, 11.03.2021 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/270450475_Export_Import_and_Inflation_A_study_on_Bangladesh adresinden erişildi.

- Munepapa, M. and Sheefeni, J.P. (2017). The impact of import on inflation in Nambia. *European Journal of Business, Economics and Accountancy*, 5(2), 43-51.
- Osorio, C. ve Unsal, D. F. (2013). Inflation dynamics in Asia: Causes, changes, and spillovers from China, *Journal of Asian Economics*, 24, 26-40.
- Öksüzler, S. H. (2019). *Türkiye’de enflasyon, işsizlik ve dış ticaret ilişkisi: 2014-2019*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Öz, S. (2007). Türkiye’nin dış ticaret açığı: Boyutu, yapısı ve nedenleri. *TÜSİAD - Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu*. 16 Mart 2021 tarihinde https://ref.sabanciuniv.edu/sites/ref.sabanciuniv.edu/files/dis_ticaret_acigi_taslak_makale.pdf adresinden erişildi.
- Özcan, B. (2014). Gelişmekte olan ekonomilerde enflasyonun belirleyicileri: Dinamik panel veri analizi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(1), 33-53.
- Özden, A. ve Ersan, Ö. (2019). *Türkiye’nin dış ticaret performansı*. A&T Bank, Ekonomik Araştırmalar Bölümü, 16 Mart 2021 tarihinde https://atbank.com.tr/documents/TURKIYE%20DIS%20TICARETI_MAYIS%20%202019.PDF adresinden erişildi.
- Peker, H. S. (2011). Türkiye’de enflasyon ve enflasyon hedeflemesi uygulamasının değerlendirilmesi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11(22), 487-506.
- Petek, A. ve Çelik, A. (2017). Türkiye’de enflasyon, döviz kuru, ihracat ve ithalat arasındaki ilişkinin ekonometrik analizi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 54(626), 69-87.
- Sahoo, M. ve Sethi, N. (2018). The dynamic relationship between export, import and inflation: Empirical evidence from India. *The Indian Economic Journal*, 66(3-4), 294-311.
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2021). *Dış ticaret istatistikleri*. 16 Mart 2021 tarihinde <https://ticaret.gov.tr/istatistikler/bakanlik-istatistikleri/gumruk-istatistikleri/dis-ticaret-verileri> adresinden erişildi.
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. *Dış ticaret, ticaret, esnaf ve kooperatiflere ilişkin geçici idari veriler*. 2020 yılı aralık ayı veri bülteni, 16 Mart 2021 tarihinde <https://ticaret.gov.tr/data/5ff41c4513b876810ccc68a7/2020%20Y%C4%B1%C4%B1%20Aral%C4%B1k%20Ay%C4%B1%20Veri%20Bu%CC%88lteni.pdf> adresinden erişildi.
- Türkiye İhracatçılar Meclisi, İhracat rakamları, 16 Mart 2021 tarihinde <https://tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari> adresinden erişildi.
- Ulfa, N. ve Abbas, T. (2018). The effect of export and import on inflation in Indonesia period 1990-2016. *Journal of Maliksussaleh Public Economics*, 1(2), 60-64.

World Bank. *World development indicators*. 17 Mart 2021 tarihinde <https://data-bank.worldbank.org/source/world-development-indicators> adresinden erişildi.

Yee, L. S., WaiMun, H., Zhengyi, T., Ying, L. J. and Xin, K. K. (2016). Determinants of export: Empirical study in Malaysia. *Journal of International Business and Economics*. June 2016, 4(1), 61-75.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Baylan, M., Günay, E., Karakuş, M. ve Çelik, O. (2021). İhracat ve ithalatın enflasyon üzerindeki etkilerine ilişkin tarihsel bir analiz: 1971-2019 dönemi. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* , 18(Yönetim ve Organizasyon Özel Sayısı), 1662-1683. DOI: 10.26466/opus.903068.